

ГАЙДАРЖИЙСЬКА

Ольга Миколаївна

ЩЕПІНА

Тетяна Георгіївна

ОТРОШКО

Вікторія Петрівна

к.е.н., доцент, Національний
авіаційний університет

к.е.н., доцент, доцент кафедри
фінансів, обліку і аудиту,
Національний авіаційний
університет

студент, Національний авіаційний
університет

УДК 336.717.12

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ В УКРАЇНІ

THE CAPITAL FORMATION FEATURES BY COMMERCIAL BANKS IN UKRAINE

У статті розглянуто теоретичні основи сутності капіталу банку, його функції, роль та значення в ресурсному забезпеченні банківських установ. Досліджено шляхи формування капіталу банку. Проведений аналіз існуючих проблем в банківській сфері України. Визначено позитивні та негативні сторони присутності іноземного капіталу в банківській системі країни. Обґрунтовано, що механізм формування капіталу банку може успішно функціонувати лише за умови оптимального використання його складових.

В статье рассмотрены теоретические основы сущности капитала банка, его функции, роль и значение в ресурсном обеспечении банковских учреждений; исследованы пути формирования капитала банка. Проведенный анализ существующих проблем в банковской сфере Украины. Определены положительные и отрицательные стороны присутствия иностранного капитала в банковской системе страны. Обосновано, что механизм формирования собственного капитала банка может успешно функционировать лишь при условии оптимального использования его составляющих.

The article covers theoretical bases of the Bank's capital itself, its functions, role and value in the provision of resource and banking institutions. The ways of the formation of the Bank's capital were investigated. The analysis of existing problems in the banking sector of Ukraine was held. The positive and negative sides of the presence of foreign capital in the banking system of the country were indentified. The mechanism of formation of bank's capital is proved to function successfully only under the condition of optimal use of its components.

Ключові слова: капітал; банк; власний капітал; іноземний капітал; регулятивний капітал банку; достатність капіталу банку

Ключевые слова: капитал; банк; собственный капитал; иностранный капитал; регулятивный капитал банка; достаточность капитала банка

Keywords: capital; bank; equity; foreign capital; the regulatory capital of the Bank, the Bank's capital adequacy

ВСТУП

Невід'ємним і важливим фактором зростання економіки країни є стійка, результативна та міцна банківська система. Саме вона є вагомим чинником, від стану та ефективності функціонування якої залежать інвестиційна активність і темпи економічного зростання держави.

Враховуючи реалії сьогодення банкам доводиться функціонувати в досить складний для країни час: економічна криза, війна на сході України, політична нестабільність. Також у фінансовій системі існує низка недоліків, які негативно впливають на економічну діяльність, ось чому аналіз формування капіталу банку є одним із основних питань, що впливає на стабільну та ефективну роботу банків. Перераховані проблеми тягнуть за собою низку наступних, серед яких відсутність досконалої нормативної бази та прозорості у діяльності банків, постійні обмеження та втручання у роботу банків тощо. Враховуючи все

вище зазначене, стає зрозумілим зростання уваги фахівців до способів формування банками власного капіталу, процесів його розподілу і використання. На актуальність даного питання також впливає той факт, що в сучасних умовах банки беруть на себе ризик недотримання достатнього розміру власного капіталу, що може викликати недовіру клієнтів.

Вкладник під капіталом банку розуміє показник надійності розміщення капіталовкладень, тому що у випадку банкрутства саме власний капітал є джерелом відшкодування збитків. З огляду на це величина власного капіталу є невід'ємним фактором стабільності функціонування банку. Відповідно, щоб досягти успіху на ринку банківських послуг, банкам варто направити зусилля на збільшення власного капіталу та приділити увагу нинішнім потребам розвитку банківського сектору в умовах дестабілізації.

У загальній теорії банківської справи питання особливостей формування капіталу комерційного

банку знайшли своє висвітлення у наукових працях таких вітчизняних учених, як М.Д. Алексеєнко, З.М. Васильченко, О.В. Васюренко, І.С. Гуцал, О.В. Дзюблюк, Ж.М. Довгань, В.В. Коваленко, В.І. Міщенко, А.М. Мороз, М.І. Савлук, Р.І. Тиркало та ін.

МЕТА РОБОТИ розгляд та аналіз особливостей формування капіталу вітчизняних банків на основі теоретичного узагальнення сутності капіталу, вивчення його функцій та складових.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною основою роботи є сукупність способів наукового пізнання та загальнонаукових принципів проведення дослідження, які ґрунтуються на фундаментальних положеннях і роботах учених-економістів з проблем стратегії формування капіталу банку. Інформаційною базою дослідження є теоретичні напрацювання вітчизняної та світової економічної науки, наукові праці вчених-економістів.

РЕЗУЛЬТАТИ

В умовах потужної економічної та системної фінансової кризи для банківського сектору економіки проблема недостатньої капіталізації стала особливо актуальною. Це пов'язано з тим, що на сьогодні практично всі країни з активними ринками банківських послуг стали висувати до банків підвищені вимоги до їх капіталізації, яка повинна бути адекватною до прийнятих ризиків та забезпечувати здатність банків компенсувати непередбачені збитки. Оскільки, як відомо, банківські установи із адекватною капіталізацією є більш стійкими до втрат та здебільшого здатні порівняно із недокапіталізованими банками надавати кредити роздрібним клієнтам та суб'єктам господарювання протягом усього циклу ділової активності, навіть у періоди її спадів.

Сучасна системна банківська криза продемонструвала уразливість та існуючі ключові суперечності банківської системи України – відсутність сприятливого інвестиційного клімату, недосконалість ринкового механізму, спекулятивну направленість більшості капіталовкладень, недостатньо привабливі інвестиційні проекти, і разом з цим нестачу зацікавлених партнерів та дефіцит коштів. Отже, і діяльність банківських установ України є надто ризикованою, фінансові та операційні ризики банків мають системний характер і тому стримують кредитування реального сектора економіки, гальмують зростання доходності банківських операцій, що не дозволяє банківській системі України подолати системну кризу. Все це зумовлює необхідність збільшення банками обсягів капіталу, адекватних потребам економіки.

Як відомо, зростання рівня капіталізації банків сприяє посиленню довіри до банківської системи з боку населення та суб'єктів господарювання. Формування необхідного капіталу дає реальну можливість банківським установам здійснювати широкомасштабне кредитування та інвестування галузей національної економіки і, відповідно, не тільки сприяти розвитку цих галузей, а й отримувати сталі прибутки. Водночас розмір банківського капіталу та створення

відповідних резервів є важливим фактором підтримання ліквідності, фінансової стійкості та стабільності банківських установ.

Для сучасної недокапіталізованої банківської системи України розв'язання даної проблеми лежить у площині освоєння вітчизняними банками сучасних інструментів підвищення рівня капіталізації, що дозволить відновити фінансову стійкість і надійність окремих банків та банківської системи країни в цілому. Розуміння таких сучасних підходів базується на загальних теоретичних знаннях та розумінні основного функціонального навантаження банківського капіталу. Нагадаємо, що економічна сутність поняття «капітал» (нім. Kapital, франц. Capital, лат. Capitalis – головний, основний) означає багатство у формі грошових коштів, нерухомого майна, цінних паперів, яке використовується для самозростання [1]. Сутність економічної категорії капітал можна виразити через єдність матеріально-речового і суспільно-економічного аспектів. Найбільш повне і обґрунтоване визначення капіталу подано в Енциклопедії банківської справи України, де поняття капітал трактується: по-перше, як сума грошей, коштів, сукупність фінансових ресурсів, які використовуються у підприємстві; накопичені матеріальні ресурси і цінності; по-друге, капітал розглядається як економічна категорія, яка виражає обумовлені історично суспільні та виробничі відносини; як вартість, здатна до самозростання і приносить додаткову вартість в результаті використання найманої робочої сили [2, с. 455].

Поняття «банківський капітал» досить часто вживається вітчизняними та зарубіжними економістами, коли висвітлюються питання забезпечення фінансової стійкості банківської системи зокрема та економіки фінансовими ресурсами в цілому. Аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених засвідчив, що в економічній літературі існують неоднозначні та різнопланові визначення поняття «банківський капітал» (табл. 1). У той же час визначення банківського капіталу в різноманітних регулюючих документах конкретизовані, але, на наш погляд, занадто вузькі.

Узагальнюючи, зазначимо, що за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку математичною формулою капіталу є різниця між активами та зобов'язаннями.

Розмір капіталу банку є важливою передумовою забезпечення його фінансової стійкості та надійності функціонування на ринку банківських послуг. Зважаючи на це капітал банку постійно перебуває під контролем органів банківського регулювання та нагляду. Недостатній рівень капіталу робить банківську систему залежною від короткострокових коливань макроекономічних умов її функціонування, схильною до ризику втрати ліквідності, кредитному та ринковому ризику. За кризових умов сьогодення підвищення рівня капіталізації вітчизняних банків сприятиме зростанню фінансової стійкості банківської системи та відновленню кредитування реального сектора економіки.

Трактування економічної сутності поняття «банківських капітал»

Автор	Сутність поняття «банківський капітал»
О.В. Васюренко [3, с. 88].	Банківський капітал – це фонд ресурсів, що були внесені засновниками, акціонерами (учасниками) банку, і належать їм. Він складається зі статутного фонду, загальних резервів і фондів банку та нерозподіленого прибутку
В. Герасименко [4, с. 12].	Банківський капітал – це сукупний грошовий капітал, залучений банком з різних джерел, та використовується ним для проведення банківських операцій і утворює фінансові ресурси банку
А.Г. Завгородній [1, с. 334]	Банківський капітал – це сукупність грошових капіталів (власних та залучених), якими оперує банк, що у свою чергу приносять прибуток
Закон України «Про банки і банківську діяльність» [5]	Капітал банку – це залишкову вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань.
Енциклопедія банківської справи [2, с. 455].	Банківський капітал – це сукупність різних видів грошових капіталів, коштів, які банк використовує у вигляді банківських ресурсів для забезпечення своєї діяльності, здійснення різноманітних банківських операцій та отримання прибутку
Ф. Мишкін [6, с. 17]	Капітал – це різниця між сумою активів і пасивів, яка утворює чисті активи банку
А. М. Мороз [7, с. 41].	Банківський капітал – це власний капітал банку, який складається зі статутного, резервного та інших фондів, призначення яких полягає у забезпеченні фінансової сталості, комерційної і господарської його діяльності, а також нерозподілених прибутків поточного і минулого років
Д. Розенберг [8, с. 52].	Банківський капітал – це акціонерний капітал і довгострокова заборгованість
П. Роуз [9, с. 87].	Банківський капітал – це внесені власниками банку кошти, а саме: акціонерний капітал, резерви та нерозподілений прибуток
В.С. Стельмах [2, с. 455]	Банківський капітал – це сукупність різних видів грошових капіталів, коштів, які використовує банк у вигляді банківських ресурсів для забезпечення своєї діяльності, здійснення різноманітних операцій та одержання прибутку. Складається з власного капіталу банку та залучених коштів

Вирішення проблеми формування капіталу банку потребує наявності джерел його нарощення, всю сукупність яких прийнято об'єднувати у дві групи:

- 1) внутрішні джерела;
- 2) зовнішні джерела.

Поділ джерел на зовнішні та внутрішні є певною мірою умовним, оскільки вони взаємопов'язані й один їх вид має прямий чи опосередкований вплив на інший вид. Особливо відчутним і значним є вплив внутрішніх джерел на зовнішні. Опосередкований вплив проявляється через вплив кон'юнктурного чинника (зовнішні джерела) на формування прибутку банку.

До зовнішніх джерел формування капіталу банку належать: емісія акцій, субординований борг, емісійний дохід, бонусна емісія, продаж активів і оренда деяких видів основних фондів, зокрема нерухомості. На етапі створення банку переважають саме зовнішні джерела формування капіталу, оскільки діяльність банку ще не спроможна забезпечити достатні для цього внутрішні ресурси. Капітал інвестують акціонери (засновники) банку у статутний капітал, за результатами розміщення та обігу акцій формуються емісійні різниці, за результатами роботи банку капіталізуються дивіденди, які ще не зареєстровані як статутний капітал, акціонери роблять додаткові внески. Вважається, що у процесі розвитку банку

статутний фонд, як зовнішнє джерело нарощення капіталу, перестає відігравати вирішальне значення в ролі постійної частки капіталу, отже, його питома вага у власному капіталі поступово зменшується. Зважаючи на той факт, що в Україні банки практично не сплачують дивіденди в грошовій формі, залучати нових акціонерів зі значними обсягами інвестицій їм досить важко. Тому у формуванні капіталу домінують внутрішні джерела.

До внутрішніх джерел формування капіталу банку можна віднести: нерозподілений прибуток, переоцінку основних засобів, розкриті резерви. Можливості використання внутрішніх джерел для формування капіталу банку пов'язані з: економічними умовами функціонування банків; особливостями процесів формування, вивільнення та спрямування капіталу до наступного циклу його відтворення; можливістю безпосереднього поповнення власного капіталу банку за рахунок реінвестування певної частини його чистого прибутку. Звідси можна зробити припущення, що внутрішніми джерелами власного капіталу банку виступають чистий прибуток і довгострокова прибуткова діяльність банку.

В капіталі банку доцільно виділити власний капітал. Власний капітал посідає вагоме місце у забезпеченні фінансової стійкості банку, та його здатність захистити кредиторів та вкладників від

несподіваних збитків, які може отримати банк в результаті надто ризикованої діяльності. Доволі складною вважається структура власного капіталу банку, що пов'язане з низкою обставин, а саме: з необхідністю дотримання певних економічних нормативів, потребою у формуванні резервів на випадок непередбачених ситуацій і різних фондів, призначених для реалізації політики розвитку банку. До складу власного капіталу відносять статутний (акціонерний, або пайовий) капітал, резервний капітал та нерозподілений прибуток. Збільшення власного капіталу банку є гарантією активізації його підприємницької діяльності, зміцнення фінансової стійкості, підвищення довіри клієнтів, розширення його кредитної та інвестиційної діяльності. Виключно методом нарощування власного капіталу банк має можливість підтримати становлення реального сектора економіки.

Головними функціями власного капіталу банку вважаються:

– індикативна (власний капітал виступає як індикатор довіри до банку з боку вкладників і кредиторів);

– захисна (пов'язана зі страхуванням вкладів та депозитів у разі банкрутства або ліквідації комерційного банку);

– оперативна (за допомогою власного капіталу банк може почати свою діяльність як фінансовий посередник);

– регулююча (виконання встановлених нормативів достатності є необхідною умовою фінансової стійкості банку та його стабільної діяльності на ринку банківських послуг).

За рахунок аналізу показників динаміки власного капіталу банків можна оцінити стан банківської системи країни та/або певного регіону і зробити належні висновки про ефективність роботи та надійність, а також стійкість всього банківського сектору України й економіки держави в цілому. Тому доцільно розглянути динаміку власного і статутного капіталу банківських установ України (рис. 1).

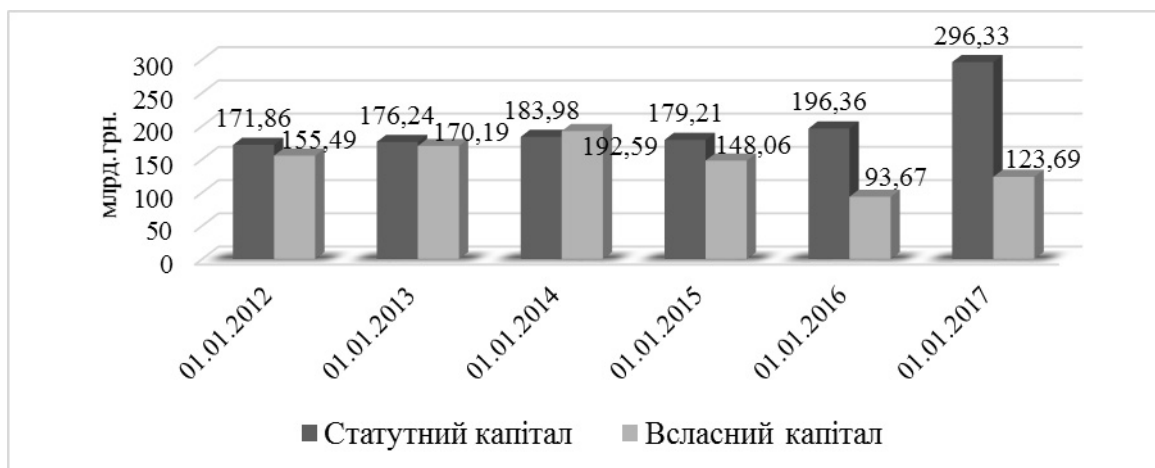

Рис. 1. Динаміка власного та статутного капіталу банків України

Так, за даними Національного банку України за січень-березень 2012 р. власний капітал українських банківських установ зріс на 11% - до 133,8 млрд. грн. За даними регулятора сплачений зареєстрований статутний капітал складав 96% від власного капіталу банківських установ.

Зважаючи на політично-економічну кризу в Україні, в 2014 р. ситуація щодо основних джерел формування капіталу змінилася і статутний капітал знову почав перевищувати власний капітал. Станом на 1.01.2015 така різниця складала 31,15 млрд. грн., а 1.01.2016 та 1.01.2017 – 102,69 млрд. грн. та 172,64 млрд. грн. відповідно. Таке становище можна пояснити тим, що статутний капітал входить до складу основного, однак однією із статей додаткового капіталу є результати поточного або звітного року, тому, коли банківська система отримує збиток, як це було останні два роки, додатковий капітал зменшується на суму збитку, і, як наслідок, зменшується і регулятивний капітал. При цьому статутний капітал залишається без змін.

Проведений аналіз як вітчизняного, так і закордонного досвіду доводить, що найбільшою пробле-

мою при формуванні власного капіталу комерційного банку, потрібного для нормальної роботи банківських установ, є не пошук можливостей його постійного нарощування, а визначення його оптимальної величини, тобто конкретних нормативів для певного банку з врахуванням різних факторів. Серед основних чинників, що мають впливати на визначення розміру достатнього капіталу варто зазначити: ризиковість розміщених активів, основні характеристики пасивних операцій, галузеву приналежність клієнтів, структуру власності тощо.

Отже, для стабілізації економічної ситуації центральні банки встановлюють економічні нормативи діяльності банків – це показники, що встановлюються з метою втілення регулювання роботи банків на базі дистанційного нагляду для реалізації моніторингу діяльності як окремо взятих банків, так і банківської системи в цілому.

Проаналізуємо динаміку двох основних нормативів, що встановлює НБУ для власного капіталу у межах банківської системи України (табл. 2).

Таблиця 2.

Показники нормативних значень капіталу за період 2012-2016 рр. та зміни у структурі за 2015-2016 рр.

Назва показника	2012	2013	2014	2015	2016	2015/2016	
						млн. грн.	%
Регулятивний банківський капітал (Н1), в млрд. грн.	178,45	178,91	204,98	188,95	129,82	-59,13	68,7
Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2), (не менше 10 %), %	18,90	18,06	18,26	15,60	12,31	-3,29	78,9

Враховуючи дані таблиця бачимо, що в сукупності регулятивний капітал банків за минулий рік значно знизився. Різке зменшення регулятивного капіталу можна пояснити значною ліквідацією банківських установ. Хоча Н2 не менше встановленого нормативного значення (10%), банкам варто направити зусилля на збільшення розміру власного капіталу. Таке становище є результатом негативних явищ у межах фінансової системи держави та має стати поштовхом до прийняття відповідних управлінських рішень. На нашу думку НБУ було б доцільно переглянути нормативні значення адекватності бан-

ківського капіталу в поточних ринкових умовах і створити програми, які допомагали б банкам поліпшити наслідки впливу негативних та дестабілізуючих факторів.

Варто також окремо приділити увагу присутності іноземного капіталу в банківській системі України, тому що саме він є стабільним та свідчить про певну цікавість до нашого регіону закордонних інвесторів або, навпаки, про зниження інвестиційної привабливості з одного боку, а з іншого вказує на залежність країни від інших держав (при перевищенні рекомендованого рівня) (рис. 2).

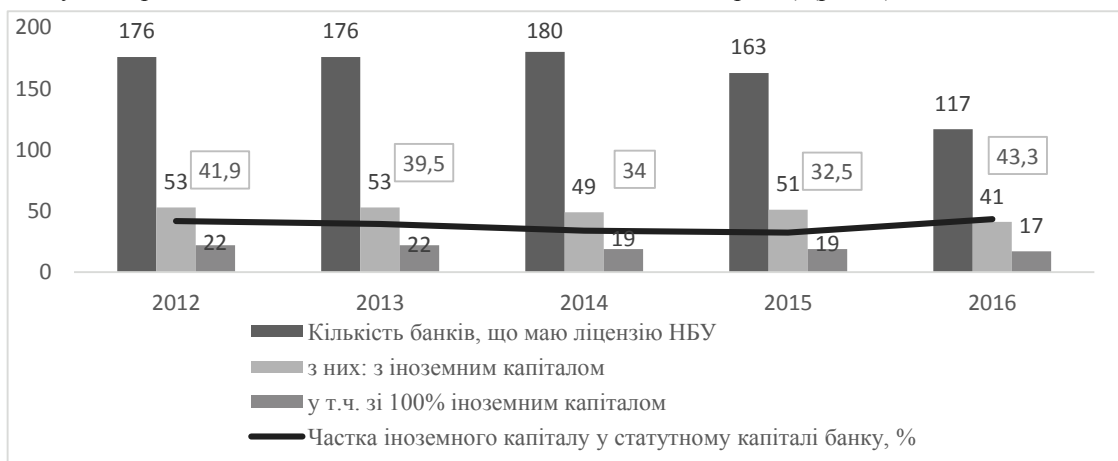

Рис. 2. Динаміка чисельності банків з іноземним капіталом в Україні та його частки в статутному капіталі банку

З рис. 2 бачимо, що станом на 01.01.2016 р. із 117 зареєстрованих банків 41 банк з іноземним капіталом, в тому числі із 100% іноземним капіталом – 17 банків. У той же час, 01.10.2016 р. зі 100 зареєстрованих банків 40 з іноземним капіталом, в тому числі із 100-% іноземним капіталом – 17 банків. Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків у 01.01.2016 р. становила 43,3%, а станом на 01.10.2016 – 56%, що перевищує граничне рекомендоване значення у 40 %, визначене «Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України», затверджених Міністерством економічного розвитку та торгівлі України та свідчить про її небезпечний рівень [10].

З іншого боку збільшення загальної величини і частки іноземних інвестицій в банківській системі України вважається об'єктивним процесом, пов'язаним з глобалізацією економіки, входженням України у травні 2008 р. до Світової організації торгівлі і початком реалізації підписаної у червні 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Варто відзначити,

що іноземний капітал у банківській системі України має неабиякий вплив на її діяльність. Приплив іноземного капіталу: сприяє посиленню конкуренції на ринку банківських послуг; розширює діапазон якісних банківських продуктів; створює передумови надходження сум іноземної валюти у вигляді інвестицій та шляхом кредитування дочірніх банків; покращує платіжний баланс країни; сприяє залученню новітніх інформаційних технологій; збільшує рівень ліквідності внутрішнього фінансового ринку; забезпечує підвищення міжнародного рейтингу країни та ефективної роботи банківської системи; обумовлює збільшення обсягів кредитування населення.

Але незважаючи на всі переваги, присутність іноземного капіталу в банківській системі країни має ряд негативних сторін, а саме виокремлення банками з іноземним капіталом більш важливих і корисних для них клієнтів; у разі несприятливих подій можливий терміновий відплив іноземного капіталу та швидке обезкровлення фінансової системи держави;

виникнення труднощів пов'язаних із контролем спрямованості іноземного капіталу; прояви монополізації ринку новими великими учасниками; можливе витіснення з ринку банків з капіталом українського походження або витіснення їх з прибуткових сегментів ринку банківських послуг.

Внаслідок цього у вітчизняному науковому середовищі серед загроз безпеці формування капіталу у банківській системі України М. Єромшенко [11] та Р. Корнилюк [12] виділяють можливість денационалізації банківської системи. На їхню думку, з якою згодні й автори статті, Україна, як і більшість країн-членів Світової Організації Торгівлі, повинна застосувати певні обмеження на доступ іноземного капіталу у банківську систему. Також варто погодитись з думкою О.І. Барановського [13] про те, що фінансовій безпеці України у банківській сфері загрожує, зокрема, правова неврегульованість обмеження доступу іноземного капіталу до національної банківської системи. Ці обставини обумовлюють необхідність здійснення всебічного аналізу різних аспектів і наслідків активної присутності іноземного капіталу у формуванні капіталу банків України.

ВИСНОВКИ

Враховуючи вищевикладене, маємо можливість зробити наступні висновки, що незважаючи на фінансову кризу банківський сектор України можна віднести до відносно фінансово стійкого, однак уразливого по відношенню до політичних подій у нашій державі. На нашу думку при регулюванні розмірів банківського капіталу було б доцільно виокремити вітчизняні банківські установи, зробити їх економічно незалежними та вільними від будь-яких ситуацій, які складаються на території нашої держави. Беручи до уваги процес формування капіталу та його структуру можна з упевненістю говорити про його неоднорідність та складність. Запорукою успішного функціонування механізму формування капіталу банку є раціональне використання його складових. Все це можна взяти за основу для подальшого дослідження даної теми, зважаючи на те, що чітке розуміння структури капіталу та особливостей його формування дає змогу правильно оцінити ефективність діяльності банку та провести розробку підходів для підвищення темпів розвитку банківської системи в цілому.

Список використаних джерел

1. Завгородній А.Г. Фінансовий словник [Текст] / А.Г. Завгородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – 3-тє вид., випр. та доп. – К.: Знання, 2000. – 587 с.
2. Енциклопедія банківської справи України / редкол.: В. С. Стельмах (голова) [та ін.] – К.: Молодь, Ін Юре, 2001. – 680 с.
3. Васюренко О.В. Банківські операції: навч. посіб. / О.В. Васюренко – [4-тє вид. перероб. і доп.]. – К.: Знання, 2004. – 324 с.
4. Герасименко В. Управління власним капіталом в Україні в умовах фінансової кризи [Текст] / В. Герасименко, Р. Герасименко // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 10. – С.12–16
5. Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III (зі змінами і доповненнями). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua>
6. Мишкін Ф.С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків [Текст] / Ф.С. Мишкін; пер. з англ. С. Панчишина. – К.: Основи, 1998. – 963 с.
7. Банківські операції: Підручник. – 3-тє вид., випр. і доп. / Мороз А.М., Савлук М.І., Пуховкіна М.Ф. та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. Мороза А.М. – К.: КНЕУ, 2012 – 608 с.
8. Коваленко В.В. Капіталізація банків: методи оцінювання та напрямки підвищення / В.В. Коваленко, К.Ф. Черкашина. - Суми : ДВПЗ «УАБС НБУ», 2010. – 153 с.
9. Роуз Питер С. Банковський менеджмент [Текст] / Роуз Питер С; пер с англ. – 2-е изд. – М.: Дело Лтд, 1995. – 768 с.
10. Наказ Міністерства економічного розвитку та торгівлі України від 29 жовтня 2013 року N 1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm
11. Єромшенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М. Єромшенко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 309 с.
12. Корнилюк Р. Українські банки в тенетах іноземного капіталу / Р. Корнилюк // Економічна правда. – 12.05.2009. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua>
13. Барановський О. Стійкість банківської системи України / О. Барановський // Фінанси України – 2007. - № 9. – с.75-87.